

I. Любов

Стремежът към пълна сигурност неизбежно поражда печал и страх. Тази жажда създава неувереност. Откривали ли сте някога пълна сигурност в някакви, каквито и да било, ваши отношения? Случвало ли се е това? Болшинството от нас жадуват за сигурност в любовта, стремят се да любят и да бъдат любими, но има ли любов там, където всеки от нас търси своята собствена сигурност? Не ни обичат, защото не знаем как да обичаме.

Какво е това любов? Думата с толкова изтъркана, така изкривена, че не ми се иска да я използвам. Всички говорят за любовта - всяко списание, всеки вестник, всеки мисионер непрекъснато говори за любовта. Обичам страната си, обичам краля си, обичам някаква си книга, обичам планината, обичам удоволствието, обичам жена си, обичам Бога. Любовта идея ли е? Ако това е така, тя може да се култивира, да се отглежда, навсякъде да се рекламира, да се деформира по всякакви начини. Когато казвате, че обичате Бога, какво означава това? Това означава, че вие обичате проекцията на вашето собствено въображение или проекцията на вас самите, облечена в известните форми на респектабилността, в съответствие с това, което считате за благородно и свещено; по такъв начин да казвате: „Аз обичам Бога" - това е пълен абсурд. Когато се покланяте на Бога, се покланяте на самите себе си, но това не е любов.

Доколкото не сме в състояние да разрешим това явление от човешкия живот, наречено „любов”, ние изпадаме в абстрактност. Любовта може да бъде окончателно разрешение на всички човешки трудности, проблеми и грижи, но как да си изясним какво е това любов, просто давайки определение? Църквата я определя по един начин, обществото по друг, а съществуват и всякакви видове отклонения и извращения: обожанието на някого, физическите отношения с някого, отношения емоционални, отношения приятелски - не разбираме ли под това любов? Това е станало норма, шаблон, станало е толкова ужасяващо лично, чувствено, ограничено, че религиите са заявили: „Любовта е нещо много по-голямо". В това, което се нарича човешка любов, те виждат наслаждение, съперничество, ревност, желание да притежаваш, да ограничаваш, да контролираш, да се намесваш в мисленето на другия, и съзнавайки сложността на всичко това, те казват, че трябва да съществува друга любов - божествена, възвишена, нетленна.

Навсякъде по света, тъй наречените святи хора, са твърдели, че да гледаш жените, е нещо абсолютно глупаво, те казват, че няма да можете да се приближите към Бога, ако сте снизходителни към секса. Затова те го отхвърлят, макар сами да изпитват силно изкушение, но отричайки секса, те лишават себе си от зрение и вкус, защото отхвърлят цялата земна красота. Те изтощават своите сърца и умове, изтощават своите тела; те гонят красотата, защото красотата е свързана с жените. Може ли любовта да бъде разделена на свята и светска, на човешка и божествена, или съществува само една любов? Има ли разлика между любовта към един и любовта към много? Ако аз казвам: „Обичам те", изключва ли това любовта към другите? Тази любов лична ли е или безлична? Любовта лична ли е или безлична, морална ли е или аморална, семейна ли е или несемейна? Ако вие обичате цялото човечество, можете ли да обичате отделния човек? Любовта чувство ли е? Или емоция? Любовта наслаждение ли е или желание? Всички тези въпроси показват, че вие имате идея за любовта или за това каква тя трябва или не трябва да бъде, определен шаблон или код, формиран от културата, в която живеем.

Следователно, за да се вгълбим във въпроса за любовта в началото трябва да се освободим от вековните наслоения, да отхвърлим всички идеали и идеологии от представата за това каква трябва или не трябва да бъде. Да разделяме каквото и да било

на това, което трябва да бъде и на това, което е - това е пътят на най-голямото заблуждение, когато имаме работа с живота.

Как да си изясня какво представлява този пламък, който наричаме любов? Не как да го изразя пред другия, но да си изясня какво означава той сам по себе си. Отначало ще отхвърля всичко, което са казали църквата, обществото, моите родители, приятелите, хората, книгите, защото аз сам искам да изясня за себе си, какво представлява той. Това е огромен проблем, който обхваща цялото човечество; съществуват хиляди начини за определянето на любовта. Самият аз се намирам в плен на този или някой друг шаблон в зависимост от това какво ми харесва или ме радва в даден момент - така, че не следва ли, за да разбере този проблем, преди всичко да се освободя от моите лични склонности и предубеждения? Аз съм объркан, теглят ме в различни страни моите собствени желания и за това си казвам: „Като начало се ориентирай в своето собствено безпокойство и може би ти ще откриеш какво е любовта, изяснявайки това, което тя не е." Правителството казва: „Върви да убиваш, заради любовта към родината" - нима това е любов? Религията казва: „Откажи се от секса, заради любовта си към Бога" - но нима това е любов? Любовта желание ли е? Не казвайте „не" - за болшинството от нас любовта - това е желание, свързано с наслаждение от чувствен порядък, в основата на което е сексуалната привързаност и удовлетворение. Аз не съм противник на секса, но вижте какво включва той в себе си. Сексът ви дава за миг пълна самозабрава, а след това вие отново се връщате към вашето безпокойство и затова изпитвате необходимост от повторение, искате отново и отново да върнете това състояние, в което няма терзание, няма проблем, няма „его". Казвате, че обичате жена си. Тази любов включва сексуалното наслаждение, на вас също ви е приятно, че в дома ви има някой, който се грижи за децата ви и ви готви храна. Вие зависите от нея, тя ви е отдала своята топлина, своите чувства, тя ви поддържа, създава ви определено усещане за надеждност, за благополучие. Но ето, че тя се отвърща от вас, вие сте ѝ омръзнали или тя е отишла при друг и цялото ваше емоционално равновесие е нарушено и това нарушение, което ви е неприятно, се нарича ревност. Тук присъстват болката, тревогата, ненавистта и яростта; вие казвате: „Докато ти ми принадлежиш, аз те обичам, но само да се отвърнеш от мен и ще започна да те ненавиждам. Докато мога да бъда уверен, че ти ще удовлетворяваш потребностите ми - сексуални и други, аз ще те обичам, но престанеш ли да удовлетворяваш моите желания, ще престана да те обичам." И така между вас възниква вражда, вие се развеждате и когато не сте заедно, няма и любов. Но ако можете да живеете с вашата жена, без мисълта да създава всички тези противоречиви състояния, без тези нескончаеми раздори, тогава е възможно - възможно е да разберете какво е любовта. Тогава ще бъдете напълно свободни - тя също. В същото време, ако сте зависими от нея във всичките си удоволствия, тогава ѝ ставате роб. Затова, когато обичаш, трябва да си свободен не само от другия, но също и от себе си.

Когато принадлежиш на другия, когато другият психологически те поддържа, това неизбежно носи тревога, страх, ревност, чувство за вина, а докато съществува страх, не съществува любов. Умът, който е угнетен от страданието, никога няма да разбере какво е любовта. Сантименталността и емоционалността нямат нищо общо с любовта. И така, любовта няма нищо общо с наслаждението и желанието.

Любовта не е продукт на мисълта, която произтича от миналото. Мисълта не е способна да култивира любов. Любовта не е продукт на мисълта, която произлиза от миналото. Мисълта не е способна да култивира любов. Любовта не трябва да се свързва, не трябва да се ограничава посредством ревността, защото ревността произтича от миналото. А любовта е винаги активно настояще. Тя не е “ще обикна” или “обикнах”. Ако сте познали любовта, никой няма да следвате. Любовта не се подчинява. Когато обичате,

няма такива категории като “уважение” и “неуважение”.

Знаете ли какво означава да обичате някого, да обичате без ненавист, без ревност, без раздражение, без желание да се намесвате в това, което другият прави или мисли, без осъждане, без сравнение, знаете ли какво означава това? Когато има любов, можем ли да сравняваме, ако обичате някого с цялото си сърце, с целия си ум, с цялото си тяло, с цялото си същество, ще сравнявате ли? Когато напълно отдадете себе си на тази любов, нищо друго не съществува.

Включва ли любовта в себе си отговорност и дълг, нуждае ли се въобще от тези думи? Когато човек нарушава дълга, има ли тогава любов? В дълга няма любов. Структурата на дълга, в плен на която се намира човек, го погубва. Докато сте принудени да правите нещо, защото така повелява вашият дълг, вие не обичате това, което правите. Когато има любов, няма нито дълг, нито отговорност.

За съжаление, повечето от родителите считат, че носят отговорност за своите деца и чувството за отговорност ги кара да говорят на децата какво трябва или какво не трябва да правят, какви трябва или не трябва да бъдат. Родителите искат децата им да имат солидно положение в обществото. Това, което те наричат отговорност, се явява част от респектабилността, на която се кланят. А на мен ми се струва, че там, където има респектабилност, липсва ред. Те се стремят само към това да станат истински буржоа. Готвейки своите деца да влязат в днешното общество, да се приспособят към него, самите те съдействат да не се прекратят в обществото войната, конфликтът и жестокостта. Ще наречете ли това грижа и любов? В действителност, да се грижите, това е да се грижите така, както бихте се грижили за дръвче или за растение, като ги поливате, като ги изучавате от какво се нуждаят, каква почва за тях е най-добрата, като се отнасяте към тях с нежност и доброта, но когато се стараете да приспособите своите деца към обществото, вие ги подготвяте за това да бъдат убити. Ако обичахте своите деца, нямаше да има войни.

Когато загубите някого, когото сте обичали, за кого са вашите сълзи - за вас самите или за този, който е умрял? За себе си ли плачете или за другия? Плакали ли сте някога за друг? Плакали ли сте за сина си, когото са убили на война? Ако сте плакали, то от жалост към себе си ли сте плакали или за това, че е бил убит човек? Ако вие плачете от **жалост** към себе си, вашите сълзи нямат никакво значение, защото сте загрижени само за себе си. Ако плачете за брат си, който е умрял, плачете за него. Много е лесно да плачеш за себе си, поради това, че той е умрял. Видимо плачете, защото е засегнато сърцето ви, но това не е причината. Вълнението ви произтича от себесъжалението, а себесъжалението ви прави жестоки, затваря ви, прави би тъпи и глупави. Ако плачете за себе си, плачете, защото сте самотни, изоставени, изгубили усещането за власт, жалите за съдбата си, за обкръжаващите условия, ако сълзите са за вас - това любов ли е? Ако разберете това, което означава да се докоснете до всичко това непосредствено, както бихте се докоснали до дърво, стълб или ръка, тогава ще разберете, че тази скръб е създадена от вас, създадена от мисълта, че скръбта е производна на времето. Аз имах брат, който беше с три години по-малък от мен, той умря, сега съм сам, страдам, няма го този, у когото бих могъл да намеря утешение и приятелско съчувствие и това предизвиква сълзи в очите ми.

Можете да откриете това в самите себе си, ако наблюдавате, вие можете да видите това напълно, изцяло, с един поглед, без време и анализ. Можете мигновено да видите цялата структура и природа на ограниченото и повърхностно нещо, наречено „аз”. Моите сълзи, моето семейство, моята вяра, моята нация, моята религия - всичко уродливо, което е вътре във вас, когато видите всичко това със сърцето си, а не с **ума** си, тогава ще откриете ключа, с който да сложите край на скръбта.

Скръбта и любовта не могат да съжителстват заедно. Християнският свят е

идеализирал страданието, сложил го с на кръста и му се кланя, изразявайки чрез това идеята, че никога не можете да се спасите от страданията, освен чрез една определена врата. Такава е цялата структура на обществото, основано на експлоатацията на религиозните чувства.

По такъв начин, когато питате какво представлява любовта, е твърде възможно да се боите да получите отговор. Той може да предизвика пълен преврат у вас, той може да разруши семейството ви, може да откриете, че не обичате своята жена, мъж или деца. Обичате ли ги? На вас може би ще ви се наложи да разрушите на трески дома, който сте построили и може да се случи така, че никога повече да не влезете в храм.

Но ако въпреки това искате да си изясните това, ще разберете, че страхът - това не е любов, зависимостта - не е любов, ревността - не е любов, притежанието, господството не е любов, отговорността, дългът - не е любов, себесъжалението - не е любов, отчаянието от това, че не ви обичат - не е любов. Любовта не е противоположна на ненавистта, тъй както скромността не е противоположна на тщеславието. И така, ако можете да отстраните всичко това, без да прибегвате до усилия, но измивайки го, както дъждът измива от листата многодневния прах, тогава може би случайно ще се срещнете с това необикновено цвете, което винаги е търсил човек.

Ако не сте открили любовта, при това не малките капки, а в цялото ѝ изобилие, ако не сте изпълнени с нея, то светът е заплашен от гибел. С ума си знаете, че единението на човечеството е жизнено важно и че любовта е единственият път към това, но кой да ви научи да обичате? Може ли някакъв авторитет, някакъв метод, някаква система да ви кажат как да обичате? Ако някой ви каже, то това няма да е любов. Можете ли да кажете: „Аз ще практикувам любов. Ще седя дни на ред и ще мисля за любовта. Ще практикувам доброта и кротост и ще си наложа да бъда внимателен към другите.“ Какво имате предвид, когато казвате, че ще дисциплинирате себе си, че ще тренирате волята си, за да обичате? Когато прилагате дисциплина и воля, за да обичате, любовта изчезва през прозореца. Практикувайки някакъв метод или система, за да обичате, вие може да станете необикновено умен, много добър, да достигнете до състояние на ненасилие, но всичко това няма нищо общо с любовта.

В този, превърнат в пустиня свят, няма любов, защото първостепенна роля в него играят удоволствието и желанието. Обаче без любов, вашият ежедневен живот е без значение и не може да има любов, ако няма красота. Красотата не е нещо, което можете да наблюдавате. Тя не е прекрасно дърво, прекрасна картина, прекрасно здание или прекрасна жена. Красотата съществува само тогава, когато сърцето и умът ви познават любовта. Без любов и чувство за красота не съществува добродетел и вие отлично знаете, че каквото и да сте предприемали, подобрявайки обществото, обезпечавайки храна за бедните, създавате само още по-голямо зло. Тъй като без любов сърцето и умът са деформирани и повърхностни. Но когато има любов и красота, всичко, каквото и да правите, е правилно, във всичко, каквото и да правите, съществува порядък. Ако знаете как да обичате, то можете да правите всичко, което поискате, защото любовта ще разреши всички проблеми. И така, достигнахме до главния пункт: може ли умът да възприеме любовта без дисциплина, без мислене, без принуда, без каквато и да е книга, без каквато и да е учител или ръководител - да я възприеме така, както възприема прекрасния слънчев залез?

Струва ми се, че за това е необходимо едно нещо - страст, страст без мотив, страст, която не е резултат от някакво обстоятелство или привързаност, която не е страстно желание. Човек, който не познава страстта, никога няма да познае любовта, тъй като любовта може да дойде само, когато съществува абсолютна самозабрава. Умът, който търси, не е страстен ум, а единственият начин да се открие любовта, това е да се достигне до нея без търсене, да се достигне до нея непреднамерено, а не в резултат на

някакво усилие или опит. Тази любов, която ще откриете, не е временна. Тя едновременно е вечна и безлична, тя едновременно е насочена към един и към всички. Тя е като цвят, чийто аромат може да вдъхнете, но можете и да не забележите, минавайки покрай него. Този цвят съществува за всеки, включително *и* за този, който ще си направи труда да вдъхне дълбоко от неговия аромат и възторжено да го усети. За цвета няма значение намира ли се човек близо до градината или е много далеко. Цветът е изпълнен с аромат и затова го излива върху всички.

Любовта е нещо ново, свежо, живо. За нея няма вчерашен и утрешен ден, тя е над суетните мисли. Само чистият ум познава любовта. И този чист ум може да живее в света, който е нечист. Да се открие това е удивително нещо, което човек в безчислените си усилия се е стремил да придобие чрез жертви, чрез поклонение, чрез отношение, чрез секс, чрез всички форми на удоволствие и страдание, това е възможно само, когато мисълта е разбрала самата себе си и естествено е достигнала до края. Тогава любовта няма противоположност, тогава в нея няма конфликт.

Можете да запитате: „Ако открия такава любов, какво ще стане с жена ми, с децата ми, със семейството ми? Нали им е необходима сигурност?“ Ако задавате такъв въпрос, значи никога не сте излизали зад пределите на мисловното **поле**, **на** полето на съзнание. Ако макар и веднъж вие се окажете зад пределите на тази сфера, вече никога няма да задавате такъв въпрос, защото ще знаете какво е любовта, в която няма мисъл и която, следователно, не се измерва с времето. Прочитайки това, **вие може** да се почувствате хипнотизирани и очаровани и в действителност да се окажете зад пределите на мисълта и времето, а следователно и зад пределите на страданието - което означава, да осъзнаете, че съществува друго измерение, наречено любов.

Но вие не знаете как да достигнете до този необичаен източник. Какво да правите? Ако не знаете какво да правите, не правите нищо, не е ли така? Абсолютно нищо. Тогава вътрешно вие съвършено утихвате. Разбирате ли какво означава това? Това означава, че не търсите, не желаете, не се стремите, че няма никакъв център. Тогава съществува любовта.

II. Да виждаш и да слушаш. Изкуство. Красота. Аскетизъм. Представа. Проблеми. Пространство.

Ние изследвахме природата на любовта и достигнахме, както ми се струва, пункта, когато от нас се изисква изключително дълбоко да вникнем и да осъзнаем проблема. Изяснихме, че за болшинството от хората любовта - това е поддръжка, сигурност, положение и гаранция за чувствено удоволствие до края на живота. Тогава идва някой като мене и изказва съмнение: „Това в действителност любов ли е?“ и ви задава въпроси, и ви предлага да се вгледате в себе си. Но вие се стараете да не се вглеждате, защото това причинява още по-голямо безпокойство. Вие по-скоро предпочитате да водите дискусии за душата, за политическото или икономическото положение, но тогава, натиквайки ви в ъгъла, той ви принуждава да се вгледате. Вие ясно виждате, че това, което винаги сте считали за любов - не е любов, а взаимно удовлетворение, взаимна експлоатация.

Когато казвам, че любовта не съществува нито в бъдещето, нито в миналото, че любовта съществува, когато няма център, то това е реалност за мен, но не и за вас. Може да цитирате това или да го формулирате по различен начин, но това е без всякаква стойност. Вие трябва да го разберете за самите себе си, но за това е необходимо да притежавате свободата да гледате без всякакво осъждане, без всякакво оправдание, без всякакво съгласие или несъгласие.

Но да гледаш - това е от най-трудните неща в живота, също както и да слушаш. Да

гледаш и да слушаш - това е едно и също. Ако очите ви са слепи, заради вашите несгоди, вие не можете да видите красотата на слънчевия залез. Повечето от вас са загубили връзката с природата. Цивилизацията предизвиква тенденция на все по-голямо и по-голямо разрастване на градовете. Ние ставаме все повече и повече градски хора, живеещи в пренаселени жилищни сгради и имащи много малко пространство, даже и за да видим небето вечер и сутрин и затова губим връзката си с природата, с по-голямата част от нейната красота. Аз не зная дали сте забелязали колко малко от нас виждат слънчевия изгрев или залез, лунната светлина или нейното отражение във водата. Загубвайки връзката си с природата, ние, естествено, се стараем да развиваме интелектуалните си способности. Четем огромен брой книги, посещаваме огромен брой музеи и концерти, гледаме телевизионни предавания и разполагаме с много други развлечения. Безкрайно цитираме идеите на други хора, много мислим и говорим за изкуство. Защо се получава така, че толкова зависим от изкуството? Не се ли явява то форма на бягство, на стимул? Ако пребивавате в непосредствен контакт с природата, ако следите полета на птиците, разгръщането на крилете им, виждате красотата от всяко движение на облаците, сянката на хълма или красотата на нечие лице, как смятате - ще поискате ли да отидете в някой музей, за да гледате някоя картина? Може би, именно за това, че не знаете как да гледате на всичко, което ви обкръжава, вие прибягвате към някакъв вид наркотик, който би ви стимулирал да виждате по-добре. Съществува разказ за един религиозен учител, който всяка сутрин беседвал със своите ученици. Една сутрин, когато той излязъл и се приготвил да започва, долетяла малка птичка, кацнала и започнала да пее. Тя пеела с цялото си сърце. След това отлитнала: Тогава учителят казал: „За днес занятието приключи.“

Струва ми се, че една от най-големите ни трудности е да виждаме ясно, не само външните неща, но и вътрешния живот. Когато казваме, че виждаме дърво, цвете или човек, действително ли тях виждаме? Или просто виждаме образа, създаден от думите? Тоест, когато гледате дърво или вечерен облак, изпълнен със светлина, и се възхищавате, то действително ли ги виждате не само с очи и ум, но цялостно, с цялото ваше същество? Изследвали ли сте някога какво означава да гледаш някакъв реален предмет, например дърво, без каквито и да е асоциации, без знанията, които сте натрупали за него, без каквито и да е предвзети мнения и съждения, без каквито и да е думи, създаващи екран между вас и дървото, пречещи ви да го видите такова, каквото е то в действителност. Опитайте се да направите това и ще Видите какво ще се случи. Когато наблюдавате дървото с цялото ваше същество, с цялата ваша енергия... При такава енергия ще откриете, че въобще няма наблюдател, има само внимание. Само когато не сме внимателни, съществуват наблюдаващ и наблюдавано. Когато гледате нещо с пълно внимание, няма място за идеи, формулировки и спомени. Много е важно да се разбере това, тъй като ние се опитваме да вникнем в нещо, изискващо твърде щателно изследване. Само умът, който гледа дървото, звездата, течащата река в пълна самозабрава, знае какво е красота. И когато действително виждаме, пребиваваме в състояние на любов. Обикновено възприемаме красотата чрез сравнение или чрез предмет, създаден от човешка ръка, т.е. ние приписваме красота на някакъв предмет. Аз виждам нещо, което считам за прекрасно творение и оценявам тази красота, изхождайки от моите познания в архитектурата и сравнявайки я с други здания, които съм виждал. Но сега си задавам въпрос - съществува ли красота без обект? Когато има наблюдаващ, център, преживяващ, мислещ - тогава няма красота, защото в дадения случай красотата е нещо външно, което наблюдаващият гледа и което той оценява. Когато няма наблюдаващ, а това изисква дълбока медитация, изследване, тогава съществува красота без обект. Красотата съществува при пълно отсъствие на наблюдаващ и наблюдаемо, а такава самозабрава е възможна само когато съществува

пълнен аскетизъм - не аскетизмът на свещеника с неговата жестокост, санкции и послушания, не аскетизмът в дрехите, в идеите, в храната и в поведението, но аскетизмът на абсолютната простота, която е пълно смирение. Тогава няма достижения, няма стълба, по която да се катериш, а има само първа крачка и това е вечно първа крачка. Да предположим, че се разхождате с някого и вашият разговор е приключил. Наоколо природа и не се чува нито кучешки лай, нито шум от преминаващи автомобили, нито даже полета на птиците. Вие напълно сте затихнали и природата около вас също е съвършено безмълвна. В това състояние, когато наблюдаващият не превежда това, което вижда, в смисъл, в това безмълвие съществува особена красота. Няма нито природа, нито наблюдаващ. Съществува умът, в състояние на съвършена пълнота; той е уединен, но не изолиран, потопен в тишина и тази тишина е красота. Когато обичате, има ли наблюдаващ? Наблюдаващият съществува само когато любовта е желание и наслаждение. Когато желанието и наслаждението не се асоциират с любовта, тогава любовта открива своята действителна сила. Любовта, както и красотата, всеки ден е нещо съвършено ново. И както вече казах, тя няма нито минало, нито бъдеще.

Само когато гледаме без каквито и да е предвзети идеи и представи, сме способни да бъдем в непосредствен контакт с всяко жизнено явление. Всички наши отношения фактически се явяват въображаеми. Те са основани на съображения, създадени от мисълта. Ако аз имам представа за вас, а вие за мен, ние естествено, няма да се видим такива, каквито сме в действителност. Това, което виждаме, е представата, която сме създали един за друг, която ни пречи да бъдем в контакт и затова нашите отношения се развиват неправилно.

Когато казвам, че ви познавам, това означава, че съм ви познавал вчера, а сега фактически не ви познавам. Всичко, което зная - това е моята представа за вас. Тази представа е създадена от това, което сте ми казали като похвала или оскърбление, което сте ми дали. Тя е резултат от всичките ми спомени за вас, а вашата представа за мен е съставена по същия начин и взаимодействието на тези представи пречат нашето истинско общуване един с друг.

Двама, които дълго са живели заедно, имат представа един за друг, която пречат тяхното истинско общуване. Ако разбираме отношенията си, то можем да действваме съвместно, но не трябва да си взаимодействаме през призмата на символи или идеологически понятия. Само когато разберем истинските отношения между нас, съществува възможност за любов, но между две представи любов не може да съществува. Затова важно е да се разбере, не интелектуално, но фактически, във вашия ежедневен живот как сте си създали представа за вашата жена, за вашия мъж, за вашето дете, за вашия съсед, за вашата страна, за вашите лидери, политически деятели, за вашите богове. Вие нямате нищо, освен представи.

Тези представи създават пространство между вас и това, което наблюдавате и в това пространство съществува конфликт. Затова сега ще се опитаме да изясним възможно ли е да бъдем свободни от това, създадено от нас пространство, не само вън от нас, но и в нас самите, пространство, което разделя хората във всички отношения.

Така, че именно вниманието, с което се отнасяте към проблема, е енергията, разрешаваща този проблем. Когато отдавате цялото си внимание - имам пред вид вниманието на цялото ваше същество - то наблюдаващ няма въобще, има само състояние на внимание, което се явява тотална енергия и тази енергия е най-висша форма на разум. Разбира се, такова състояние на ума трябва да бъде безмълвието и това безмълвие, тази тишина идват, когато има пълно внимание. Това не е тишината, постигната посредством дисциплина. Такова абсолютно безмълвие, в което няма нито наблюдаващ, нито обект на наблюдение, се явява най-висшата форма на религиозния

ум, но това, което се случва в това състояние, не може да бъде изразено с думи, защото думите не са факта, който обозначават. За да можете да си изясните това, ви е нужно сами да го преживеете.

Всеки проблем е свързан с друг проблем, така че ако можете да разрешите един проблем напълно, без значение какъв, вие ще видите, че сте в състояние леко да се справите с останалите и да ги разрешите. Ние говорим, разбира се, за психологическите проблеми. Вече установихме, че проблемът съществува само във времето.

Така е, когато не подхождаме към проблема цялостно, следователно ние трябва да осъзнаем структурата и природата на проблема и да го видим в цялата му пълнота, но трябва също така да го посрещнем, когато той възниква и да го разрешим незабавно така, че да не успее да пусне корени в ума. Ако човек позволи на проблема да съществува в продължение на месеци, дни или даже няколко минути - това деформира ума. И така, възможно ли е да се пристъпи към проблема без забавяне, без каквото и да е изопачаване и незабавно, напълно да се освободим от него, без да позволяваме на паметта да оставя следа в ума? Тези спомени са представите, които ние навсякъде носим със себе си и те са това, което влиза в съприкосновение с това удивително нещо, наречено живот. Оттук възниква противоречието, а следователно и конфликтът. Животът е нещо абсолютно реално, това не е абстракция и когато го срещате с вашите представи, възникват проблеми.

Може ли да се пристъпи към всеки проблем без пространствено-времеви интервал, без промеждутък между самия човек и това, от което се страхува? Това е възможно само когато наблюдаващият не създава представи, не представлява натрупване на спомени, идеи, не се явява към абстракция. Когато гледате звездите, вие сте, който гледа звездите в небето. Небето е пълно с излъчващи светлина звезди, въздухът е прохладен и вие сте наблюдаващият, преживяващият, мислещият; вие с вашето чувстващо сърце; вие сте центърът, създаващ пространството. Вие никога няма да разберете пространството между вас и звездите, между вас и вашата жена, мъж, приятел, защото никога не сте ги поглеждали без представи и това е причината, поради която не знаете какво е това красота и какво е това любов. Вие говорите за тях, вие пишете за тях, но никога не сте ги познавали, с изключение може би на редките мигове на пълна самозабрава. Докато съществува център, създаващ около себе си пространство, не съществува нито любов, нито красота. Когато няма нито център, нито периферия, тогава съществува любовта, и когато обичате, вие самите сте красота.

Когато гледате лицето пред вас, гледате от някакъв център, а центърът създава пространство между човек и друг човек, ето защо животът ни е така пуст и беден. Не можете да култивирате любов или красота, както не можете да измислите истината, но ако през цялото време осъзнавате какво правите, можете да култивирате осъзнаване и от това осъзнаване ще започнете да виждате причината на удоволствието, желанието и скръбта на човека, самотността и тъгата, а след това ще започнете да осъзнавате и това, което се нарича „пространство“.

Докато съществува пространство между вас и обекта, който наблюдавате, любов няма и няма да има. Без любов, както и да се стараете да преобразите света, да създадете нов социален порядък, колкото и много да говорите за подобрене, ще създавате само страдание. И така, всичко е във ваши ръце. Не съществува лидер, учител, няма никой, който би могъл да ви каже какво трябва да се направи. Вие сте сам в този див, жесток свят.

III. Наблюдаващият и наблюдаваното.

Моля ви, нека да продължим нашето изследване. То може да се окаже

достатъчно сложно и объркано, но въпреки това нека да продължим. И така, когато създавам представа за вас или за нещо друго, мога да наблюдавам тази представа. Така, че съществува представа и този, който наблюдава представата. Например, аз виждам човек, облечен в червена дреха, и мигновената ми реакция показва дали това ми харесва или не. Харесвам или не харесвам – това е резултат от културата ми, от възпитанието, от асоциациите ми, от наклонностите ми, от моите придобити и унаследени свойства. От този център аз наблюдавам и си съставям мнение. Наблюдаващият по такъв начин е отделен от това, което наблюдава. Наблюдаващият съзнава, че у него има не само една представа, а значително повече. Той създава хиляди представи, но явява ли се наблюдаващият с нещо различен от тези представи? Може би и той самият е само една представа? През цялото време той добавя или отхвърля нещо; той е нещо живо, през цялото време претегля, сравнява, оценява, разсъждава, модифицира, изменя под влияние на външен или вътрешен натиск; живее в сфера на съзнание, която се състои от неговите собствени знания, от различни влияния и безчислени съображения. В същото време, когато гледате наблюдаващия, който сте вие самият, виждате, че той се състои от спомени, преживявания, събития, влияния, традиции, множество различни страдания и всичко, което е минало. По такъв начин наблюдаващият е и минало, и настояще. Той е наполовина жив и наполовина мъртъв. И той гледа през цялата тази смърт на живота, и в това състояние умът, намиращ се в сферата на времето, вие (наблюдаващият) гледате на страха, на ревността, на войната, на своето семейство, на нещо уродливо, обособено, наречено “семейство”, и се опитвате да разрешите проблема, произтичащ от това, което наблюдавате. Той се явява нов. А вие винаги превеждате новото в термините на старото и затова винаги се намирате в състояние на постоянен конфликт.

Една представа, каквато се явява наблюдаващият, наблюдава множество други представи около себе си и в самата себе си. Наблюдаващият казва: “Тази представа ми харесва. Аз ще я съхраня. А тази представа не ми е приятна – искам да се избавя от нея.” Но самият той се състои от различни представи, възникващи като реакция на другите представи. И така достигнахме до този момент, когато можем да кажем, че наблюдаващият е също представа, само че е отделил самия себе си и наблюдава. Този наблюдаващ, който е възникнал от различни други представи, счита себе си за нещо постоянно, неизменно и между него и създадените от него представи съществува дистанция, времеви интервал. Това поражда конфликт между него и представите, които той възприема като причина за своите беди. Затова казва: “Трябва да се избавя от конфликта.” Но самото желание за избавяне от конфликта създава нова представа. Осъзнаването на всичко това е истинска медитация и показва, че съществува централна представа, съставена от всички други представи, и тази централна представа, наблюдаващият, се явява център, този, който преживява, оценява, осъжда, който иска да подчини, да овладее останалите представи или напълно да ги унищожи. Тези останали представи са резултат от съжденията, мненията и умозаклученията на този, който наблюдава, а самият наблюдаващ е резултат от всички други представи. По такъв начин наблюдаващият е наблюдаваното.

И така, осъзнаването е открило различните състояния на нашия ум, дало е възможност да се видят различните представи и противоречията между тях, разкрило е възникващия поради това конфликт и отчаянието във връзка с това нещо да се направи, а също е позволило да се видят разнообразните опити на ума да се спаси от конфликта чрез бягство. Всичко това е било открито благодарение на внимателно осъзнаване. След това е дошло разбирането, че наблюдаващият е наблюдаваното. Не някаква висша същност, не висше „Аз“ (висшата същност, висшето „Аз“ е просто измислица, посетнешна представа), а самото осъзнаване е открило, че наблюдаващият е наблюдаваното.

Вие си задавате въпроса, коя е тази същност, която иска да получи отговор и коя е тази същност, която задава въпроса? Ако тази същност е част от съзнанието, част от мисленето, тогава тя не е способна да изследва, да изяснява. Разбирането може да се случи само в състояние на осъзнаване, но ако в това състояние на осъзнаване все още присъства същност, която казва: „Аз трябва да бъда осъзнаващ, аз трябва да практикувам осъзнаване“, тогава това отново е представа. Осъзнаването на това, че наблюдаващият е наблюдаемо, не е процес на отъждествяване с обекта на наблюдение. Да отъждествяваш себе си с нещо е доста лесно. Повечето от нас се отъждествяват с нещо: със своето семейство, със своя мъж или жена, със своята нация; и това води до много страдания и до много войни. Сега ние разглеждаме нещо съвършено друго и трябва да го разберем не на словесно ниво, но в самото сърце, в самата основа на нашето съществуване. В древен Китай преди да започне да рисува картина, например дърво, художникът седял пред него много дни, месеци, години, нямало значение колко дълго, докато той самият не станел дърво. Той не се отъждествявал с дървото, но бил дървото. Това означава, че няма пространство между него и дървото, няма пространство между наблюдаващия и наблюдаваното, не съществува този, който преживява красотата от движението на сенките, гъстотата на листата, спецификата на окраската; той бил напълно дърво и само в това състояние можел да рисува. Всяко утвърждение от страна на наблюдаващия, ако той не е осъзнал това, че е наблюдаваното, създава само нов ред представи и той отново се оказва в техния капан. Но какво се случва, когато наблюдаващият осъзнава, че е наблюдаваното? Не бързайте, движете се много бавно, тъй като това, към което сега пристъпваме, е много сложно. Какво се случва? Наблюдаващият не действа въобще. Наблюдаващият винаги говори: „Трябва да направя нещо с тези представи, трябва да ги преодоля или да им придам друга форма“. Той винаги е активен по отношение на това, което наблюдава, действа и реагира със страст или по-спокойно, и неговите действия, произтичащи от това какво му харесва или не му харесва, се наричат позитивно действие от типа: „Това ми харесва, затова трябва да го притежавам, а това не ми харесва, затова трябва да се избавя от него“, но когато наблюдаващият разбере, че предметът, по отношение на който той действа, е самият той, тогава между него и предмета няма конфликт. Той е това, той не се явява нещо отделно от това. Докато е бил отделен, той е правил или се е опитвал да прави нещо с това, но когато е разбрал, че той е предметът на наблюдение, тогава вече не съществуват никакви „не ми харесва“ или „харесва ми“ и конфликтът се прекратява. Така че какво да се прави? Ако това нещо е самият той, самите вие как можете да действате? Вие не можете да встанете против него, да избягате от него или даже просто да го игнорирате; той съществува - затова всяко действие, което предизвиква реакция от типа „харесвам — не харесвам“, се прекратява.

Тогава се убеждавате, че осъзнаването е станало удивително. То не е свързано с каквато и да е централна установка или с каквато и да е представа, и от тази сила на осъзнаването възниква друго качество на вниманието, защото умът, който е това осъзнаване, става необичайно сензитивен и достига висока степен на мъдрост.

Из „Свобода от известното“ на Джиду Кришнамурти